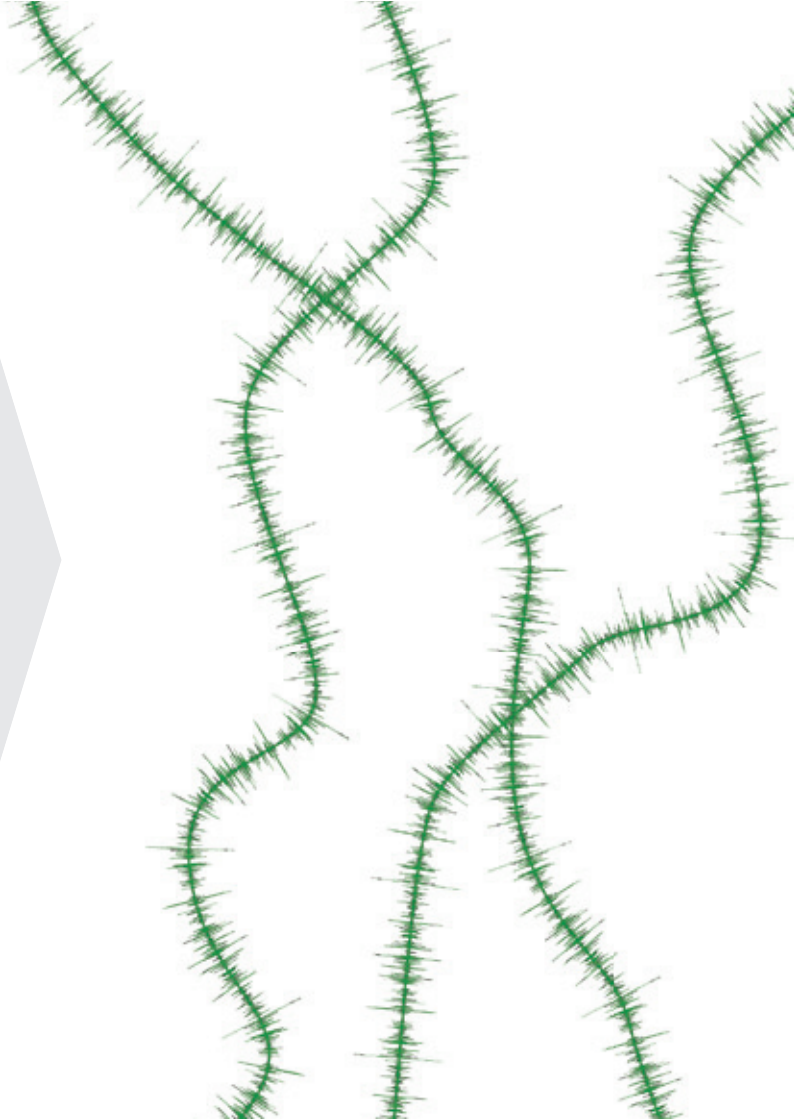

GezIN in Gesprek

Lectoraat
Jeugd en Gezin

Gezin in Gesprek

CONTEXT, PRAKTIJK EN TECHNIEK IN HET WERKEN MET GEZINNEN MET ADOLESCENTEN

LECTORALE REDE VAN DR. M. (MARTINE) NOORDEGRAAF OP 24 SEPTEMBER 2010

Inleiding

Een gesprek. Twee of meer mensen die met elkaar praten, woorden en gedachten uitwisselen, tot zinnen en op verhaal komen. Woorden die informatie geven, een wens koesteren, die een relatie maken of breken. Hoeveel woorden heeft een gesprek eigenlijk nodig? Hoeveel stilte kan een gesprek verdragen? En wat maakt dat een gesprek een dialoog wordt, waarin wederzijds begrip is en echt contact wordt gemaakt?

Hoe leer je om een gesprek te voeren? Je punt te maken? Je liefde uit te drukken? Hoe moeilijk is het om tot de kern te komen? Om een pijnlijk onderwerp aan te snijden? Om te bevestigen of juist om boosheid te ventileren? Staan we niet allemaal regelmatig met de spreekwoordelijke mond vol tanden of met een brok in onze keel?

Tijdens het opgroeien leren we socialiserende regels over communicatie en vormen we een arsenaal aan mogelijkheden om tot uitwisseling te komen. Het gesprek is een fundamenteel middel om een relatie vorm te geven. Kinderen die de ongeschreven regels niet begrijpen, een 'gespreksgebrek' hebben, ontwikkelen dan ook een achterstand op met name sociaal-emotioneel niveau (Ketelaars, 2010).

Het gesprek is dus enerzijds ontzettend alledaags en tegelijkertijd onnoemelijk mysterieus. Want hoe werkt 'verstehen' eigenlijk? En hoe zit dat met settings waarin het gesprek niet alleen een uitwisseling, maar ook een voertuig voor verandering is, zoals in de professionele hulpverlening?

'Het gesprek is dus enerzijds ontzettend alledaags en tegelijkertijd onnoemelijk mysterieus.'

Deze laatste vraag staat in deze rede centraal: hoe kun je een gesprek hebben in een relatie die professioneel en niet op voorhand vertrouwd is? Hoe leer je als professional om dergelijke gesprekken te voeren?

‘Hoe kun je een gesprek hebben in een relatie die professioneel en niet op voorhand vertrouwd is?’

Nog belangrijker: hoe breng je als professional je cliënten op constructieve wijze met elkaar in gesprek? Kan dat wel? En daarbij; soms is de motivatie voor het gesprek, of het verlangen om de ander nog te ontmoeten, zelf aangetast. Hoe motiveer je mensen om zich in elkaar te verdiepen, om door het gesprek elkaars wereld opnieuw te verkennen en zo problemen te overwinnen?

Communicatie met behulp van woorden is niet minder dan een mysterie dat aan ‘mens-zijn’ verbonden is. Deze fascinatie voor het gesprek is voor mij de drijfveer achter de belangrijkste onderzoeksvraag van dit lectoraat.

Concreet betekent dit alles dat wij praktijken bestuderen waarin op professionele wijze gewerkt wordt met gezinnen vanuit een systemische benadering. Daarbij kijken we specifiek naar gezinnen met adolescenten in de leeftijd van 12 tot en met 16 jaar, met een milde tot ernstige hulpvraag. Onze empirie zal voornamelijk bestaan uit de video-opnamen van die momenten waarop hulpverleners met gezinnen in gesprek zijn.

Ook wordt er onderzoek gedaan, gericht op de context van de hulpverlening: de Jeugdzorg. Bekeken wordt hoe professionalisering van hulpverleners het beste gestalte kan krijgen. Het blijkt dat de doorloopsnelheid van hulpverleners in de Jeugdzorg groot is. Het is onze overtuiging dat stevig moet worden geïnvesteerd in de professionaliteit van de hulpverleners en dat er moet worden gezocht naar wegen om de professionals zin in hun werk te laten hebben en houden. Het doel van deze onderzoekslijn is om (nieuwe) vormen van *begeleidingskunde in de Jeugdzorg* te ontwikkelen. Daarvoor wordt eerst in kaart gebracht wat de stand van zaken is wat betreft het verloop van Jeugdzorgwerkers en wat redenen zijn van vroege opbranding en afnemende arbeidsvreugde.

In zowel de praktijk van de hulpverlening aan gezinnen als in de praktijk van begeleidingskunde wordt onderzoek gedaan naar de wijze waarop zingevingsvragen een plaats hebben en naar hoe met deze vragen gewerkt kan worden. Hulpverleners en cliënten nemen immers hun referentiekaders mee in de gesprekken die ze met elkaar hebben. Sterker nog: wanneer mensen met elkaar praten verschijnt hun levensbeschouwing, of het gebrek daaraan, voortdurend zowel expliciet als impliciet ten tonele. In hulpverleningspraktijken en

in de ontwikkeling van hulpverleningstheorieën is de laatste jaren dan ook een groeiende aandacht voor de rol van zingevingsvragen en de relatie daarvan tot actuele, soms heel praktische, problematiek. Echter, in de daadwerkelijke methodieken waarmee gewerkt wordt en ook in vormen van begeleiding zoals supervisie, hebben deze inzichten nog nauwelijks geleid tot concrete handvatten over hoe te werken valt met zingevingsvragen, waar deze knellen. Ook is er een leemte in richtlijnen over hoe hulpverleners begeleid kunnen worden in een verdere bewustwording van diepere lagen van hun handelen. De onderzoekslijn die zich hierop richt, te weten *waarden en zingeving* krijgt een geïntegreerde plaats in het onderzoek naar *begeleidingskunde in de Jeugdzorg* en in de onderzoekslijn *methodiekontwikkeling*.

De onderzoekslijn van *methodiekontwikkeling* zal nu verder centraal staan. In het vervolg van deze rede zal ik de vraag beantwoorden waarom wij ons onderzoek richten op 1) gezinnen met adolescenten en 2) op systemisch werken. Vervolgens zal ik ingaan op 3) de aard en werkwijze van praktijkgericht onderzoek.

1. Gezinnen met Adolescenten

Over de levensfase van het gezin met adolescenten zijn (na: Preto, 1989), maar weinig publicaties verschenen. De basisschoolleeftijd en de voorschoolse leeftijd krijgt daarentegen ruime aandacht. En terecht: in de eerste jaren wordt een basis gelegd, die fundamenteel is. Met de komst van het eerste kind wordt het gezin geboren. In die eerste jaren groeit de band tussen ouder en kind en worden de koorden van liefde vastgeknoopt in het hart. Oftewel: de hechting vindt plaats. De laatste jaren is opnieuw het belang van een gezonde hechting onderstreept en toont nieuw onderzoek aan dat problemen in de hechting een leven lang meegaan (Johnson, 2003).

Volgens ter Horst (& van der Kooi, 2009) is de pre-puberteitfase (van 8 t/m 12 jaar) cruciaal voor het behouden van contact op dieper niveau met een kind. Als ouders dan niet investeren in het praten over diepere onderwerpen, raakt het uit de gewoonte en is het moeilijk weer op te pakken als het kind uit zichzelf weer meer waarom-vragen begint te stellen. Deze vragen gaan echter nu niet meer alleen over de sociale wereld an sich, maar krijgen steeds meer betrekking op de adolescent zelf. Het gesprek over deze (identiteit-)

vragen zijn cruciaal voor de ontwikkeling van de adolescent, die naast de zo belangrijke vrienden op deze leeftijd, nog een grote behoefte heeft aan contact met een voorbeeldfiguur. Sterker nog, uit verschillende onderzoeken blijkt dat jongeren veel behoefte hebben aan gesprekken met hun ouders en dat ze het liefste ook regels krijgen opgelegd over uitgaan en drankgebruik (Distelbrink e.a., 2010). Het is immers makkelijker om tegen je vrienden te zeggen dat je van je ouders niet mag drinken, dan dat je daar als puber een eigen impopulair standpunt over inneemt.

Bij ouders van kinderen die de puberteit naderen leeft echter een afnemend idee van beïnvloeding. Ze zijn in een leeftijdsfase gekomen, zo tussen de 35 en 50 jaar, waarin ze terugblikken op hun leven en zich vragen stellen over het verloop daarvan. Ze kunnen worstelen met de wijze waarop de opvoeding verlopen is en ook geconfronteerd worden met de kennis en ervaringen die ze zelf hebben opgedaan in hun jeugd. Daarnaast geven pubers geven hun ouders graag het idee dat ze niet meer nodig zijn en spijtig genoeg trekken veel ouders zich in deze fase ook wat meer terug. De adolescent moet immers zelfstandig worden en op zijn of haar eigen benen komen te staan. Het passief-agressieve gedrag dat jongeren op deze leeftijd vaak hebben, is een leeftijdsadequate manier van zelfafbakening, maar wordt door ouders vaak te letterlijk of persoonlijk opgevat (Chapman, 2002). Hierdoor ontstaat verwijdering, waar eigenlijk ernstig verlangd wordt naar contact, naar gesprek.

In de adolescentie krijgen kinderen een heel andere kijk op de wereld en op verantwoordelijkheden. De tijd buiten het gezin neemt toe en de hersenen ondergaan grote veranderingen waardoor er hogere en meer complexe intellectuele mogelijkheden ontstaan. De adolescent is beter in staat om abstract te redeneren, om aan de toekomst te denken en om alternatieven in overweging te nemen (Moretti & Holland, 2003; Steinberg, 2006). Tegelijkertijd kan de adolescent zich nog moeilijk in de ander verplaatsen en loopt de maatschappelijke verantwoordelijkheid (tal van keuzen en relaties) niet synchroon met de emotionele ontwikkeling. Het is mijn overtuiging dat een adolescent (misschien wel meer dan ooit) behoefte heeft aan emotionele verbondenheid, waarbinnen (of waardoor) er ruimte is om te exploreren (zie ook Moretti & Holland, 2003; Hillewaere, 2008). Wanneer gezinnen in deze fase vastlopen en er een situatie ontstaat waarin hulpverlening gewenst is, is het dan ook cruciaal om te werken aan herstel van- of het verbeteren van de verbondenheid tussen ouder(s) en kinderen. Deze aandacht voor verbondenheid hoeft het ontwikkelen van zelfstandigheid en autonomie van de adolescent niet in de weg staan. Immers: verbondenheid en autonomie zijn twee zijden van dezelfde medaille.

Dit is een van de redenen waarom wij ons in dit lectoraat richten op *gezinnen* met adolescenten. Omdat er in deze fase nog veel te winnen is. De relaties binnen een gezin zijn een belangrijke leerschool voor alle andere relaties die daarbuiten en in de toekomst plaats zullen hebben. Om de eenzaamheid die bijna alle pubers treft, te injecteren met het vermogen tot verbinding. Tot slot zien we dat er zowel in theorievorming als in methodische richtlijnen een onderaandeel is wat betreft hulpverlening aan adolescenten.

Hulpverlening aan gezinnen met adolescenten. Ik zou haast zeggen: wie ziet niet hoe nodig dat kan zijn? Apart probleem daarbij is om de hulpverlening daar te krijgen waar ze nodig is. Als u mij toestaat denk ik even terug aan mijn eigen pubertijd. Ik zou die fase niet graag overdoen. Toen mijn moeder voorstelde om eens als gezin met iemand te gaan praten, heb ik haar weggehoond. Met iemand praten; tssssss! Nu achteraf bewonder ik haar om het voorstel en vind ik het jammer dat het er niet van gekomen is. Het had ons veel kunnen brengen, waar we pas later over in gesprek zijn geraakt. Dat gesprek bracht op vele fronten *zin* terug in mijn leven. Beter laat dan nooit, maar toch...

Overigens, u begrijpt, als wij al hulpverlening hadden ontvangen was de persoon van de hulpverlener, zijn werkwijze en hoe hij contact met ons gemaakt zou hebben van groot belang geweest. Met ons onderzoek naar goede praktijken hoopt dit lectoraat ook daaraan een bijdrage te leveren: de vaardigheid om af te stemmen op de taal en de humor van adolescenten, en in te voegen in hun leefwereld.

‘Om de eenzaamheid die bijna alle pubers treft, te injecteren met het vermogen tot verbinding’

In dit kader moet ik ook denken aan een opmerking van een deeltijdstudent. Ze schetste een situatie met een jongere van haar leefgroep, die door zijn ouders vaak in de steek gelaten was. Als team hadden ze besloten dat ze de jongere moesten helpen om afstand te nemen van zijn ouders en om minder loyaal te zijn. In haar emoties heeft de student toen tegen deze jongen gezegd dat zijn ouders niet van hem houden en dat hij dat onder ogen moest zien. Vlak daarna ontstond een enorm conflict en moest de jongen worden verplaatst.

Ik durf niet zondermeer te beweren dat er een causaal verband is tussen de keuze van een team om een jongere minder loyaal te willen laten zijn aan zijn ouders en de verplaatsing van deze jongere. Echter, dit is wel een verhaal dat niet exemplarisch is. Er zijn nog steeds hulpverleners die denken dat ze

een jongere helpen als ze zijn of haar ouders afvallen, als ze het falen van ouders bevestigen, zonder te zien welke inspanningen die ouders op hun manier hebben geleverd. Ook hier ligt werkterrein voor dit lectoraat. Immers, loyaliteit is een zijnsgegeven. Je kunt niet meer of minder loyaal worden, je bent het (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973). Autonoom zijn, volwassen worden, heeft niets te maken met minder loyaal zijn. Jongeren hebben geen hulp nodig bij het zich afzetten tegen hun ouders. Puberen moet iemand zelf doen (Egberts, 2007). Jongeren kunnen echter wel hulp nodig hebben om weer met hun ouders in gesprek te raken en vice versa.

‘Jongeren hebben geen hulp nodig bij het zich afzetten tegen hun ouders. Puberen moet iemand zelf doen’

2. Systemisch werken

Zoals genoemd kunnen ouders van adolescenten een zekere opvoedingsverlegenheid hebben. Zijn ze nog wel nodig? En: is de tot dan toe gegeven opvoeding afdoende voor het betreden van relaties buiten en na het gezin en is de adolescent al rijp genoeg om de maatschappij te betreden? Ouders kunnen worstelen met hun eigen tekortkomingen, met elkaar en met de wijze waarop ze zelf zijn grootgebracht. In andere woorden: de overgang van de kindertijd naar de adolescentie kan een kwetsbaar makend besef van verantwoordelijkheid geven; redt mijn kind het wel? (van der Pas, 2010: 226).

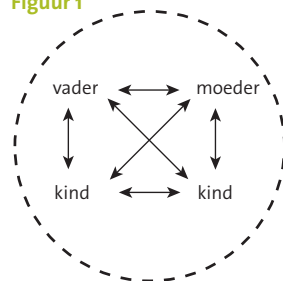
Deze kwetsbaarheid neemt toe wanneer de puber vastloopt op school en wanneer er zorgen of conflicten ontstaan waar het gezin samen niet meer uitkomt. Een gezin kan dan in contact komen met de hulpverlening om ondersteund te worden bij de opvoeding of om intensieve ambulante zorg te ontvangen. Ook kan het goed of nodig zijn om een jongere uit huis te plaatsen om een rustperiode voor het hele gezin in te lassen.

Ons uitgangspunt binnen dit lectoraat is dat relatief enkelvoudige problemen, zoals: schooluitval, relatieproblemen of zorgelijke gedragingen, niet los kunnen worden gezien van het geheel van het gezin. Opvoedproblemen gaan net zoveel over de ouder als dat ze over het kind gaan. Systemisch werken wil zeggen dat hulpverlening niet alleen gericht is op de losse gezinsleden, ook niet op het geheel, maar op de doelgerichte betrekkingen tussen alle leden van het gezin (naar: Nabuurs, 2007: 17, zie ook figuur 1).

Wij willen geen statisch spoorboekje voor systemisch hulpverleners ontwikkelen, maar hopen met behulp van onderzoek naar best practices, en het open leggen daarvan, het systemisch bewustzijn van studenten en beginnende hulpverleners te vergroten. De centrale vraag van het lectoraat is dan ook een *hoe-vraag*: Hoe werk je op een systemische wijze met gezinnen met adolescenten? Welke technieken kunnen daarbij gebruikt worden? Hoe kan de systeemgerichte benadering verder worden uitgewerkt in handvatten voor methodisch handelen?

Het is onze overtuiging dat er in alle gesprekken met (delen van) het gezin een systemisch bewustzijn vereist is. Zo is het belangrijk om in het werken met jongeren in de residentiële jeugdzorg een bewustzijn te hebben van het gezin van herkomst van de jongere. Dit gezin is dan wel niet lijfelijk vertegenwoordigd in de dagelijkse praktijk van de instelling maar wordt zichtbaar in de wijze waarop een jongere met groepsgenoten en met groepsleiders omgaat.

Figuur 1

Arthur Hegger gaat in zijn lezing 'systemisch werken, tussen droom en werkelijkheid' dieper in op de systeemgerichte benadering. Hij zal met name stilstaan bij de weerbarstigheid van de uitvoeringspraktijk van systemisch werken in de residentiële jeugdzorg en voorbeelden laten zien van wat ik systemisch bewustzijn heb genoemd.

3. Praktijkgericht onderzoek

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de systeemgerichte benadering vanaf de jaren '50 een opmars heeft gemaakt in de hulpverlening. Hulpverleners geven aan dat ze het systeem belangrijk vinden, maar benoemen tegelijkertijd een handelingsverlegenheid. Dat wil zeggen: men vindt het systeem belangrijk, maar weet niet hoe ermee te werken (Harder e.a., 2006: 81; Liefhebber-Rip & den Bogert, 2010). De recente opkomst van evidenced based methoden zoals MFT (Multi Family Therapy) en MDFT (Multi- Dimensionele

Familie Therapie) lijken deze leemte te vullen. Het zijn bewezen effectieve methodieken, die in hun uitgangspunten, interventies en technieken het DNA van de systeemgerichte benadering dragen.

Deze methodieken zijn een aanwinst voor de hulpverlening. Het heeft ervoor gezorgd dat er in steeds meer settings (waaronder de justitiële jeugdinrichtingen) op grotere schaal aandacht wordt besteed aan de relatie ouder-kind. Wij volgen dan ook van Yperen in zijn inschatting dat de gebruikte methodiek van grote invloed is op de effectiviteit van de Jeugdzorg en dat het de professionalisering van hulpverleners vergroot (van Yperen e.a., 2010). Naast andere algemene factoren, zoals de alliantie tussen hulpverlener en cliënt, is de gebruikte methodiek van groot belang in het hulpverlenend handelen. Het injecteert de kennis van de hulpverlener en structureert de zorg, waardoor deze overzichtelijker en daardoor ook beter controleerbaar is.

Echter, de evidence based methodieken zoals deze nu vaak worden toegepast zijn naar mijn idee nog van een veel te hoog abstractieniveau en vooral te weinig op de context van de uitvoering toegepast (zie ook: Steyaert e.a., 2010). De nadruk ligt nu sterk op *implementatie* van bestaande (vaak Amerikaanse) methodieken. Naar onze indruk zou, samen met hulpverleners en in samenspraak met ter zake deskundigen en wetenschappers meer moeten worden geïnvesteerd in de *creatie* van methodieken op maat. Van groot belang daarbij: concrete toepassing op de specifieke doelgroep waarmee gewerkt wordt en met een zeer concrete uitwerking op het niveau van thema's (zoals de taal van de adolescent, omgang met delicate onderwerpen) en technieken (op gesprek- en interventieniveau). Een op de praktijk gebaseerde methodiek is niet zondermeer te kopiëren en is zeker niet werkzaam 'in elke situatie', los van de context. Dat kan ook niet: in de complexe sociale werkelijkheid waarin wij leven, is abductieve, proefondervindelijke kennis vaak het hoogst haalbare (Verhagen, 2008: 29,30). Bovendien speelt de persoon van de hulpverlener, de match tussen de hulpverlener en de cliënt en de 'gewone' voortgang van het leven een blijvende belangrijke rol.

'Naar onze indruk zou,
samen met hulpverleners
en in samenspraak met
ter zake deskundigen en
wetenschappers meer moeten
worden geïnvesteerd in de
creatie van methodieken op
maat'

De op maat gemaakte (practised based) methodieken moeten gebaseerd zijn op onderzoek en kunnen getoetst worden op effectiviteit. Hiervoor is het nodig dat er samenwerking komt tussen hogescholen, universiteiten en instellingen. Dit lectoraat heeft reeds deze vormen van samenwerking en zal die ook blijven zoeken. Daarbij: ik geloof er niet in dat lectoren en professoren op hun kamers kunnen bedenken hoe hulpverleners het beste

systemisch kunnen werken. Als reeds gezegd; wij gaan vanuit dit lectoraat op zoek naar hulpverleners die dit handelen in de vingers hebben om vervolgens dat handelen systematisch in kaart te brengen en die kennis te delen met anderen. Ook zullen impliciete vooronderstellingen van het handelen worden geëxpliciteerd en onderzocht op hun bijdragen aan het hulpverleningsproces.

Mijn belangrijkste kritiek op het huidige onderzoek naar de hulpverleningspraktijk is dat het over het handelen gaat, maar dat het niet het *daadwerkelijke* handelen in kaart brengt. Er wordt veel gewerkt met interviews en vragenlijsten, waarin hulpverleners wordt gevraagd hoe ze handelen. Ik ben er echter van overtuigd dat er een kloof is tussen hoe we zeggen te handelen en hoe we daadwerkelijk handelen. Veel liever ga ik met behulp van video-opnamen observeren hoe er daadwerkelijk gehandeld wordt. Dat wordt wat praktijkonderzoek betreft het speerpunt van dit lectoraat de komende jaren: zichtbaar maken wat onzichtbaar is en inzichtelijk maken wat zichtbaar is geworden. De methode van de conversatie analyse is hiervoor uitermate geschikt. Deze methode geeft handvatten om transcripten van video-opnamen tot in detail te analyseren en om de patronen binnen de opgenomen gesprekken in kaart te brengen (zie voor een inleiding en nieuwe ontwikkelingen: Mazeland, 2003; Drew & Curl, 2007). Daarbij is het uiteraard van belang dat er een zorgvuldige selectie van op te nemen professionele interacties plaats heeft, zodat vergelijkbaar materiaal kan worden geanalyseerd. Naast de opnamen zullen we ook gebruik maken van dossiers en zullen we met de betrokken hulpverleners in gesprek gaan. Deze interviews vinden plaats nadat de opnames zijn gemaakt. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een reflexieve interviewtechniek (waarom heb je zo gehandeld?).

In andere sectoren, zoals in dokter-patiënt interactie is al zeer wezenlijk onderzoek verricht, gebaseerd op hierboven geschetste uitgangspunten (zie bijvoorbeeld: Heritage & Maynard, 2006). Tegenwoordig worden bijna alle artsen in opleiding specifiek geschoold op gespreksvaardigheden en op fasering van gesprekken.

‘Dat wordt wat praktijkonderzoek betreft het speerpunt van dit lectoraat de komende jaren: zichtbaar maken wat onzichtbaar is en inzichtelijk maken wat zichtbaar is geworden’

Deze discursieve stroming binnen de wetenschap heeft mij geholpen om mijn proefschrift te schrijven, op basis van opnamen van gesprekken tussen maatschappelijk werkers en cliënten (zie: Noordegraaf, 2008). Ook binnen het lectoraat zullen we aan blijven sluiten bij deze stroming. Wel wil ik graag een stap verder zetten in de toepassing van de analyses. Veel waardevolle analyses worden nog niet teruggekoppeld naar de praktijk waar de opnamen gemaakt worden. Een gemiste kans. Het gaat hier om een volgende stap in de ontwikkeling van de methode van conversatie analyse (zoals bijvoorbeeld ook: Lamerichs e.a., 2009). Wat mij betreft een uitgelezen kans voor hogescholen die het maaiveld tussen wetenschap en praktijk als geen ander zouden moeten kunnen doorkruisen.

In onze opleidingen aan de Academie Sociale Studies is het oefenen in gespreksvaardigheden een belangrijk onderdeel van het onderwijs. Dit lectoraat hoopt aan de verdere ontwikkeling daarvan een belangrijke bijdrage te leveren: meer koppeling tussen theorie en vaardigheden, en naast de reeds gebruikelijke rollenspellen en casussen willen we tot materiaal en mogelijkheden komen waardoor studenten en beginnende hulpverleners kunnen leren van goede hulpverleningspraktijken.

Tenslotte

Nogmaals: waarom leggen we in dit lectoraat de nadruk op de systeemgerichte benadering? Dat heeft een aantal oorzaken, waarvan de eerste heel dicht bij ons hart en bij onze identiteit ligt. De mens is een relationeel wezen, niet gemaakt om alleen te zijn, niet gemaakt om onafhankelijk te zijn. Mensen zijn communicatieve wezens. In verbinding met anderen komen wij tot onze bestemming. Ten tweede is er binnen de Academie voor Sociale Studies een lange traditie van onderzoek naar- en kennis van het gezin, het gezinsleven en het systemisch werken (zie bijvoorbeeld: Kuiper & Dekker, 2007 en het Instituut Contextuele Benadering (ICB)). Als laatste wil het lectoraat graag een verbindend, systemisch geluid laten horen in het landschap van het sociaal werk waar empowerment en zelfhulp aan de orde van de (eenzijdige) dag zijn. Dit is ook een geluid richting de politiek, waar door een lang taboe op gezinsbeleid een 'schrone openbare omgeving voor gezinnen' is gecreëerd (Hooghiemstra, 2009: 30; zie ook: van der Veer, 2007). Een voortzetting van een ministerie van Jeugd en Gezin zou dan ook zeer wenselijk zijn.

Ik zou er trots op zijn als dit lectoraat er aan bijdraagt dat studenten en werkers in het veld hun systeemgerichte competenties wezenlijk verruimen en, mede op grond van goede voorbeelden uit de praktijk, een 'systemisch fingerspitzengefühl' ontwikkelen waarmee de hulpverlening aan gezinnen is gediend en waaraan de hulpverlener zelf arbeidsvreugde ontleend, waardoor jongeren en hun ouders (weer) tot elkaars hart kunnen komen en (weer) met elkaar in gesprek raken. Dat de adolescenten en hun opvoeders weer zin in het gezin krijgen.

Literatuur

- Boszormenyi-Nagy, I., & Spark, G. (1973). *Invisible Loyalties*. New York: Harper & Row.
- Chapman, G. (2002). *De andere kant van de liefde*. Vaassen: Uitgeverij Miedema.
- Distelbrink, M, Kromontono, E., Roeleveld, W. & Steketee, M. (2010). *Kinderen aan het woord over gezinnen*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- Drew, P. & Curl, T. (2007). Conversation analysis. Overview and new directions. In: V. Bhatia, J. Flowerdew and R. Jones (eds.), *Advances in Discourse Studies*, 22-35. London: Routledge
- Egberts, C. (2007). Ouders op hun plek. *Samenwerken in de driehoek cliënt, ouders en begeleider*. Utrecht: Uitgeverij Agiel.
- Harder, A.T., Knorth, E., Zanberg, T. (red.) (2006). *Residentiële jeugdzorg in beeld. Een overzichtsstudie naar de doelgroep, werkwijzen en uitkomsten*. Amsterdam: SWP.
- Heritage, J. & Raymond, G. (eds.) (2006) *Communication in Medical Care. Interactions between primary care physicians and patients*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hillewaere, B. (2008). Verbinden om goed te kunnen loslaten. *Systeemtherapie voor gezinnen met adolescenten. Systeemtherapie*, 20 (4): 216-238.
- Hooghiemstra, E. (2009). Een bredere blik. *Pedagogiek in Praktijk, oktober 2009*: 30-34
- Horst, W. ter & Kooi, M. van der (2009). *Als kinderen andere wegen gaan*. Abcoude: Filippus.
- Johnson, S.M. & Whiffen, V.E. (2003). *Attachment processes in couple and family therapy*. New York: Guilford Press.
- Kuiper R. & Dekker, W. (red.) (2007). *Alle vogels hebben nesten. Nieuwe aandacht voor gezin en gezinshulpverlening*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.
- Lamerichs, J. & Koelen, M. & Molder, H.F.M. te (2009). Turning adolescents into analysts of their own discourse. Raising reflexive awareness of everyday talk in order to develop peer-based health activities. *Qualitative Health Research*, 19 (8): 1162-1175.
- Ketelaars, M. (2010). *The nature of pragmatic lanuguage impairment*. Proefschrift Rijksuniversiteit Nijmegen. Nijmegen

- Liefhebber-Rip, K. & Bogert, H. van den (2010). *Versterkt in de verbinding. Versterkend en verbindend werken vanuit de systeembenadering in het werkveld van de intensief ambulante gezinsbegeleiding*. Bachelorscriptie MWD. Christelijke Hogeschool Ede.
- Mazeland, H. (2003). *Inleiding in de conversatie analyse*. Bussum: Coutinho.
- Moretti, M.. & Holland, R. (2003). The journey of adolescence. Transitions in Self within the context of attachment relationships. In: S. Hohnson & V. Whiffen (eds.), *Attachment processes in couple and family therapy*. New York: Guilford Press.
- Nabuurs, M. (2007). *Basisboek Systeemgericht werken*. Baarn: HBuitgevers.
- Noordegraaf, M. (2008). *Assessment in Action. The institutional accomplishment of assessing suitability for adoptive parenthood in text and talk*. PhD thesis, Utrecht University.
- Pas, A. van der (2010). Beseffen alle ouders wat verantwoordelijk zijn voor een kind is? Nee en ja. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 49: 224-231.
- Preto, N. G. (1989). Transformation of the family system in adolescence. In: B. Carter & M. Mc Goldrick (eds.), *The changing family life cycle. A framework for family therapy (2e ed.)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Steinberg, L. (2006, 7e ed). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Steyaert, J., & van den Biggelaar, T. (2008). Gaat evidence based werken de sociale sector redden? *Maatwerk*, 6: 25-27.
- Steyaert, J., Biggelaar, van den T. & Peels, J. (juni 2010). De bijziendheid van evidenced based practice. Een kleine sociologie van sociale interventies. *Sozio*, 94: 14-17.
- Veer, F. van der (2007) *De terugkeer van het gezin in het overheidsbeleid*. In: W. Dekker & R. Kuiper (red.) *Alle vogels hebben nesten. Nieuwe aandacht voor gezin en gezinshulpverlening*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.
- Verhagen, S. (2008), *Participatie en maatschappelijke ontwikkeling*. Oratie Hogeschool Utrecht. Utrecht: HU.
- Yperen, T. van, Steege, M. van der, Addink, A. & Boendermaker, L. (2010). *Algemene en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van de discussie*. Utrecht: NJI.

ⁱ Het Instituut Contextuele Benadering (www.icbnederland.nl) van de Christelijke Hogeschool Ede biedt tal van opleidingen en cursussen, waaronder de master Contextuele Hulpverlening, waarbij het lectoraat nauw betrokken is. Een specifiek onderzoek binnen de onderzoekslijn van methodiekontwikkeling richt zich dan ook op de ontwikkeling van een methodiekmodel van de contextuele benadering.

Christelijke Hogeschool Ede

Oude Kerkweg 100
6717 JS Ede
T (0318) 696300
F (0318) 696396
E info@che.nl
I www.che.nl

Routebeschrijving
www.che.nl/contact

Titel omslag
Zij praat. Hij praat. Ik praat. Wij raken.
Titel binnenwerk
Zelfs de mus vindt zijn plek in uw huis
en de zwaluw bouwt daar een nest.